

УДК 336.24

Місце діагностики в системі антикризового управління сучасними банками

Коваленко В.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету

Чопікова Є.В.

магістр з банківської справи
Одеського національного економічного університету

У статті розглянуто необхідність проведення діагностичного обстеження для функціонування дієвої системи антикризового управління в банках. Визначено елементи процесу діагностики кризових явищ у банках. Проаналізовано сучасні методи діагностики стану банків. Зроблено висновок про дієвість процесу діагностики щодо виявлення та нейтралізації кризових явищ у банках.

Ключові слова: діагностика, антикризове управління, капітал банку, кредитний портфель.

Коваленко В.В., Чопікова Е.В. МЕСТО ДИАГНОСТИКИ В СИСТЕМЕ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ СОВРЕМЕННЫМ БАНКОМ

В статье рассмотрена необходимость проведения диагностического обследования для функционирования эффективной системы антикризисного управления в банках. Определены элементы процесса диагностики кризисных явлений в банках. Проанализированы современные методы диагностики состояния банков. Сделан вывод о действенности процесса диагностики по выявлению, нейтрализации кризисных явлений в банках.

Ключевые слова: диагностика, антикризисное управление, капитал банка, кредитный портфель.

Kovalenko V.V., Chopikova E.V. PLACE IN THE DIAGNOSIS MODERN BANK CRISIS MANAGEMENT

The article is discusses the need for diagnostic testing for the functioning of an effective system of crisis management in banks. These are defined elements of the diagnosis of the crisis in the banks. It was modern methods of analysis diagnosis of banks. The conclusion about the validity of the diagnosis process to identify, neutralize the crisis in the banks.

Keywords: diagnosis, crisis management, capital, credit portfolio.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Криза глобальної фінансової системи торкнулася економіки України через відтік іноземного та спекулятивного капіталу, зменшення обсягів експорту, погіршення сальдо торговельного балансу, підвищення рівня інфляції та загрозу макроекономічної дестабілізації.

Кризового стану досяг такий сегмент економіки України, як банківський сектор. Слід зазначити, що функціонування стабільної і потужної банківської системи є необхідною передумовою сталого економічного розвитку України, підвищення її інвестиційної привабливості та формування належної соціальної інфраструктури та важливим чинником зміцнення довіри вкладників та інших кредиторів до банківської системи. Створення потужної системи антикризового управління з використанням інструментів діагностичного дослідження кризових

ситуацій у банках є запорукою передбачення та нейтралізації ризиків, дія яких призводить до неплатоспроможності банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням антикризового управління суб'єктами економічної діяльності в цілому та банків зокрема присвячено наукові праці багатьох учених, а саме: Болдирєва О. [1], Васильєвої Т. [2], Звєрякова М. [3], Мороз О. [4], Ребрик Ю. [5], Рудик О. [6], Самородова Б. [7] та багатьох інших.

Поряд із цим залишається актуальним питанням систематизації методів діагностичних обстежень кризових явищ у банках та визначення найбільш ефективного, який би не суперечив теорії управління.

Формулювання цілей статі (постановка завдання). Метою статті є систематизація методів та інструментів діагностики кризових явищ у банках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банки відіграють велику роль у сучасних економічних системах, оскільки впливають на функціонування фінансових ринків, визначаючи кількість грошей в економіці, можливості та розміри інвестицій, та в підсумку впливають на економічне зростання в державі.

Недостатня фінансова стійкість банківського сектору може призвести до виникнення банківських та валютних криз, що спричиняє ситуацію, в якій банківська паніка призводить до вимушеного призупинення банками внутрішньої конвертованості зобов'язань та адміністративного втручання уряду в банківську систему [8, с. 85].

У загальному розумінні діагностика в антикризовому управлінні – це багатофакторна

категорія, яка включає дослідження базових показників господарської діяльності соціально-економічної системи, всебічний аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансово-економічний і техніко-технологічний стан суб'єкту економічної діяльності та експертне оцінювання розроблених заходів, перспектив фінансового оздоровлення та превентивної санації, а також досягнення цілей прогнозування. Відповідно, сутність діагностики полягає у здатності оперативно розпізнавати дестабілізуючі фактори та процеси, забезпечувати прийняття випереджуючих управлінських заходів із метою запобігання виникненню нових проблем у розвитку організації та підвищення ефективності системи управління в цілому [4, с. 30].

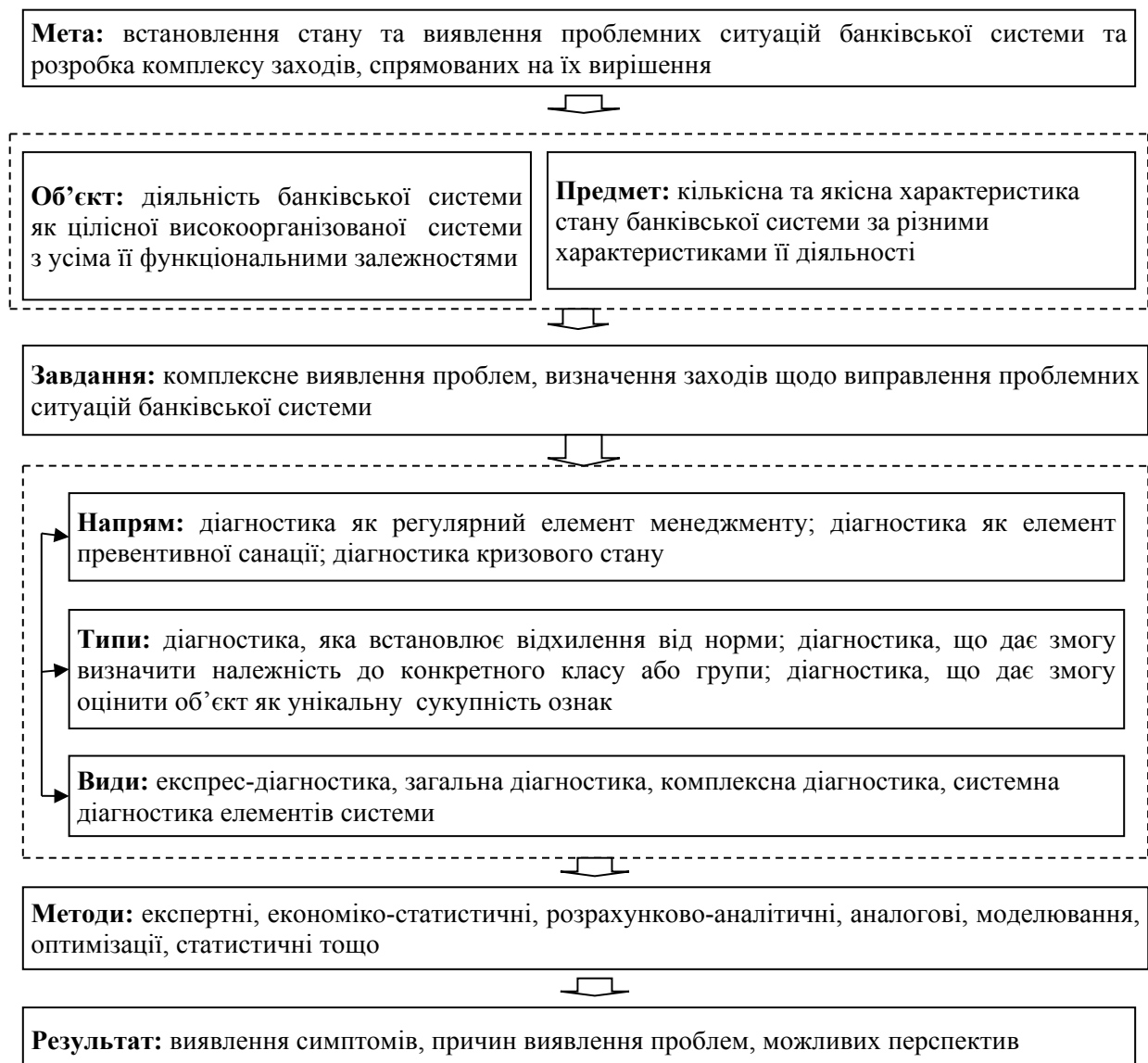

Рис. 1. Елементи процесу діагностики кризових явищ у банках

Джерело: систематизовано авторами за матеріалами [7, с. 164; 9, с. 129; 10]

Автор статті [9, с. 128] визначає діагностику стійкості банківської системи як аналіз та оцінку ситуації у вітчизняній банківській системі, а також виявлення позитивних чи негативних чинників, які спричиняють зміни в банківській системі в майбутньому.

Діагностику кризових явищ у банках слід розглядати як процес, який забезпечує виявлення, нейтралізацію та подолання кризових ситуацій, а в підсумку діагностика повинна розпізнавати інституціонально-нормативне середовище функціонування банку і тим самим доповнювати профілактику банкрутств та фінансового оздоровлення. Основні елементи процесу діагностики кризових явищ у банках представлено на рис. 1.

Під час проведення діагностики велике значення набуває вибір методу обстеження, яких нині значна кількість (рис. 2).

Існує багато чинників, які призводять до виникнення кризових ситуацій у банках. Їх не завжди можна оцінити кількісно. При цьому існують погляди науковців щодо визначення певного переліку показників, за допомогою яких можливо діагностувати кризу в банку. Так, групи показників, що запропоновані для діагностики фінансового стану банку, поді-

лено на: показники достатності капіталу банку, показники ліквідності, показники ділової активності, показники рентабельності (за доходом та чистим прибутком) [1].

Викликає певну зацікавленість методика, яка запропонована Зверьяковим М.І. щодо визначення глибини банківської кризи та прогнозування банкрутства. За даною методикою виділені групи показників оцінювання активності (агресивності) діяльності банку, ризикованості діяльності, ліквідності, рентабельності, адекватності власного капіталу та доходів для покриття ризиків [3, с. 269].

На нашу думку, функціонуванню сучасних вітчизняних банків найбільшу загрозу завдають проблеми з капіталом банків та проблемності кредитного портфелю.

Виходячи з даних рис. 3, можемо зробити висновок про те, що банки України мають тенденцію до зменшення обсягу власного капіталу та мають проблеми з джерелами його поповнення, оскільки рентабельність капіталу на протязі останніх двох років мала від'ємне значення і в 2015 р. становила -51,91%. Достатність капіталу хоча і досягає нормативного значення, але порівняно з попередніми роками має тенденцію до зниження.

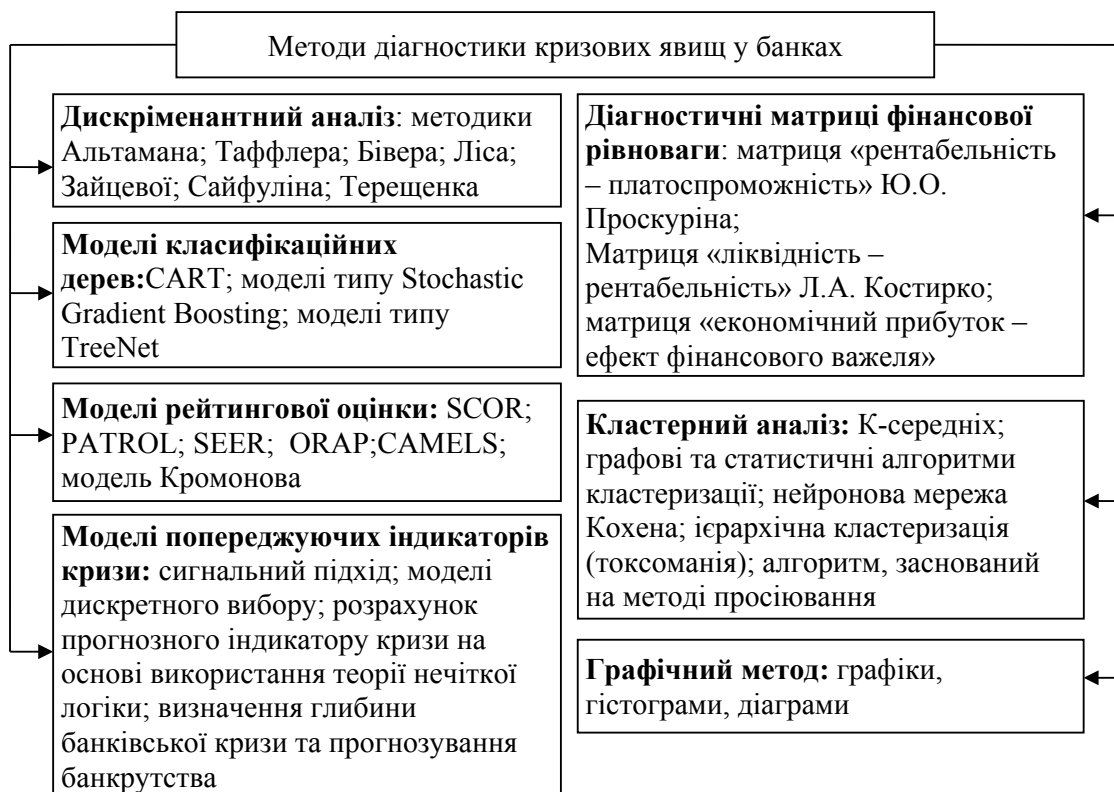

Рис. 2. Методи діагностики ідентифікації кризових явищ у банках

Джерело: систематизовано авторами за матеріалами [2, с. 23; 3, с. 268; 5, с. 120; 7]

Якщо розглядати ситуацію з кредитуванням банками, то слід зазначити, що обсяги кредитування зменшуються, прострочена заборгованість зростає, і тим самим збільшуються резерви на покриття кредитного ризику (рис. 4).

Слід зазначити, що на сьогодні достатньо ефективним методом діагностичних обстежень є проведення стрес-тестування.

Стрес-тестування починається з уточнення видів ризику, які підлягають аналізу, і вибору відповідної моделі його реалізації. Загальний механізм стрес-тестування повинен включати:

- ідентифікацію ризиків, які несуть найбільшу загрозу діяльності банку;
- розроблення сценарію;
- вибір моделі або методики, які б дали змогу коректно спрогнозувати наслідки стресових сценаріїв для банку;
- кількісний аналіз – розрахунок наслідків реалізації стресових сценаріїв для банку;
- аналіз отриманих результатів та, за потреби, прийняття відповідних заходів для уникнення руйнівних наслідків стресового сценарію [12, с. 163].

На сучасному етапі діагностичні обстеження, які проведені Національним банком

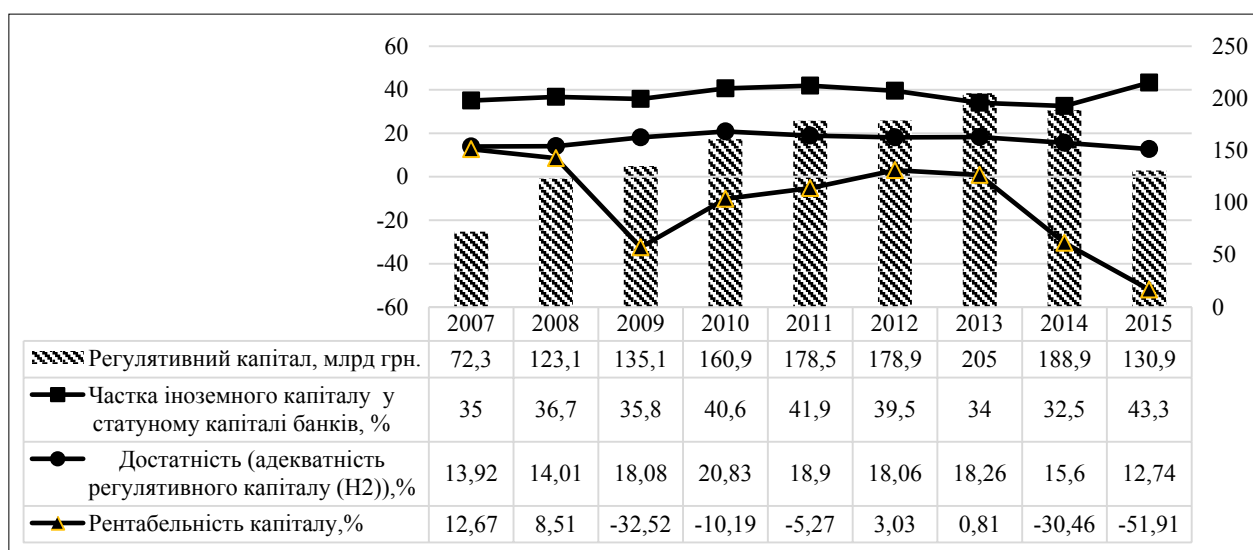

Рис. 3. Динаміка показників, що характеризують достатність капіталу банків України за 2007–2015 рр.

Джерело: систематизовано авторами за матеріалами [11]

Рис. 4. Динаміка показників, що характеризує проблемність кредитного портфелю банків України за 2007–2015 рр.

Джерело: систематизовано авторами за матеріалами [11]

України на основі стрес-тестування, призвели до процесу «очищення» банківської системи від кишенькових банків, які проводили спекулятивні операції та операції з відмивання грошей.

Висновки з цього дослідження. Проведення діагностики проблемних ситуацій у банках сприяє запобіганню та попередженню кризових явищ. Визначення діагнозу дає змогу запобігти погіршенню ситуації та запровадити превентивні заходи на основі адекватних та коректних антикризових управлінських

рішень щодо недопущення негативних тенденцій розвитку банків.

Діагностика проблемних ситуацій банків має розглядатися як обов'язковий етап дослідження проблем, що характеризують його діяльність. Аналізуючи різного роду параметри – показники (індикатори) діяльності банків, визначаються причини та місця виникнення проблемних ситуацій, а в результаті своєчасно проведена діагностика створює необхідне аналітичне підґрунтя для обґрунтування управлінських заходів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болдирев О.О. Оцінка використовуваних методів діагностики в системі механізмів управління попередження кризових ситуацій в банках / О.О. Болдирев // Ефективна економіка. – 2011. – № 11.
2. Васильєва Т. Діагностика банківських криз на основі розрахунку прогностичного індикатора кризи / Т. Васильєва, С. Леонов, О. Афанасєва // Вісник національного банку України. – 2013. – № 11. – С. 22–28.
3. Зверяков М.І. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів : [монографія] / М.І. Зверяков, О.М. Зверяков. – Одеса : ОНЕУ, 2015. – 418 с.
4. Мороз О.В. Фінансова діагностика у системі антикризового управління на підприємствах : [монографія] / О.В. Мороз. – Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2006. – 167 с.
5. Ребрик Ю.С. Особливості сучасних підходів до діагностики кризових явищ у банку / Ю.С. Ребрик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 12(139). – С. 117–122.
6. Рудик О.Р. Антикризова діагностика суб'єктів господарювання в економіці України / О.Р. Рудик // Наукові записки. Серія «Економіка». – Вип. 21. – С. 262–265.
7. Самородов Б.В. Алгоритмізація процесу діагностики проблемних ситуацій банківської системи / Б.В. Самородов, М.І. Гойхман // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2014. – Вип. 2(29). – С. 161–172.
8. Коваленко В.В. Методичні підходи до настання банківської та валютної криз / В.В. Коваленко // Культура народів Причорномор'я. – 2010. – № 177. – С. 85–89.
9. Коваленко В.В., Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи : [монографія] / В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 198 с.
10. Горохова О. Сучасні аспекти розуміння діагностики / О. Горохова // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 124–127.
11. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
12. Кашакевич Б.Ю. Стрес-тестування кредитного портфеля банку на основі багатофакторних моделей / Б.Ю. Кашакевич // Економічний простір. – 2011. – № 45. – С. 161–170.